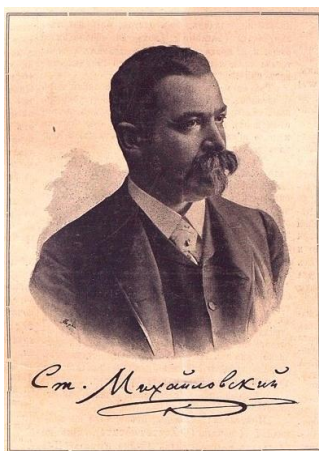

Сонет за укротяване на морските вълни с масло отпреди 120 години

Малко е известно, че авторът на текста на една от най-българските песни – всеучилищният химн „Върви, народе възродени” (1892 г.), Стоян Михайловски, в началото на творческата си дейност публикува обширна статия на научнофантастична тема [1]. Слабо е позната и морската тема в произведенията му. Във връзка с това особено интересен е сонетът „Няма ли елей – корабът си да спазим?” Напомних за него през 2001 г., но 120-годишнината от издаването на сборника „Философически и сатирически сонети” от Ст. Михайловски е повод отново да го представя, като използвам и сведения от интернет. При това изрично правя уговорката, че въпреки очевидната политическа цел, която авторът преследва, тук предлагам единствено морско-исторически прочит на стиховете и не си позволявам да коментирам доколко изтъкнатият поет сатирик, публицист и общественик е успял да прозре и съвременната ни действителност...

<http://knizhen-pazar.net/books/034/3463/346393.jpg>

Стоян Михайловски (1856-1927 г.)

<http://morskivestnik.com/compass/news/2015/102015/images/1MVkGENSNARJADI-MITOVE.pdf>

Поводът за написването на сонета е разказ на гръцки моряк, който твърдял, че при буря в морето се е спасявал „многожди, спомогнат от елей!” Във връзка с това поетът възкликва:

*„Как тъй – извиках аз, – каква е тази чудесия?”
Морякът продължи: „Когато вятър лют завее
и почне грозно да се клати водната стихия,
кораб – с елей товарен – е спасен: щом се излее
таз благодатна жидкост върху бесните талази –
те сякаш че престават вече да се покоряват
на вятъра – и като чрез вълшебство се смиряват...”
Тоз дивний разказ на моряка си припомвам ази,
когато гледам бурите обществени у нази,
и мисля: Няма ли елей – корабът ни да спази?”*

Дали в края на XIX в. моряците наистина са вярвали, че могат да укротят „бесните талази” с помощта на елей, сиреч – с осветено маслинено масло?

Буря в морето, художник

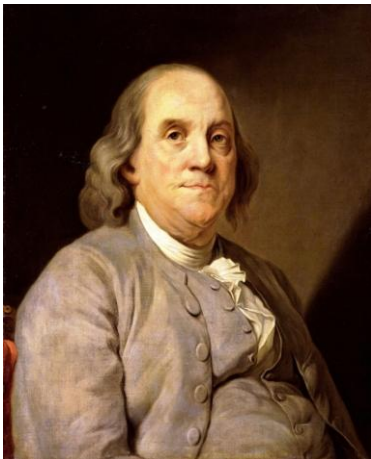
Иван Георгиев-Зъбата (1933–2008 г.) -

<http://kartinite.bg/image/cache/data/moreta/645-500x500.jpg>

Влиянието на маслото върху морското вълнение е забелязано още в античността, но най-ранното свидетелство за използването на елей за тази цел съдържа „Църковна история на народа на англите” от английския бенедиктински монах Беда Достопочтени (завършена 731 г.). Според летописеца, някакъв епископ Айдан дава на свещеник, на когото предстои плаване, „[...] немного осветено масло, казвайки: „Аз знам, че при

плаването ще се сблъска с бури и насрещни ветрове; не забравяйте да излеете в морето маслото, което ви дадох. Тогава морето ще стане тихо и спокойно, а вие скоро ще се озовете у дома” [...]” [2]. Положително се досещате, че така и станало... Затова нека разгледаме кога науката проявява интерес към подобна възможност.

Вероятно първият учен, който се насочва към този проблем, е американският енциклопедист, политически деец, публицист и изобретател Бенджамин Франклин. Той му обръща внимание през 1757 г., когато заедно с флот от 96 кораба посещава Англия. По време на плаването Б. Франклин забелязва, че въпреки ветровитото време вълнението между два от корабите е сравнително по-слабо. На въпроса му относно причината за това явление капитанът на неговия кораб отговаря, че вероятно готвачите на тези два кораба току-що са изхвърлили мазни води в морето. 17 години по-късно списанието на Кралското дружество в Лондон публикува статията на Б. Франклин „За успокояването на вълните с масло” [3].

Бенджамин Франклин (1706–1790 г.), картина ок.

1785 г. -

https://en.wikipedia.org/wiki/Benjamin_Franklin#/media/File:BenFranklinDuplessis.jpg

Българските читатели научават за влиянието на маслото върху морското вълнение вероятно най-напред от руски периодични издания, получавани в страната. Регионалната библиотека „Пенчо Славейков” във Варна съхранява колекция от популярното руско ежеседмично списание „Всемирная иллюстрация” за периода 1884–1898 г. и през 1884 г. варненските читатели прочитат за американеца Джордж Фостър Хоуел, който използва масло в конструкцията на спасителен пояс [4].

Морската библиотека при Флотилията и Морската част в Русе получава руското списание „Морской сборник” и от него през 1887 г.

флотските специалисти са информирани за обширната статия „О влияние масла на волнение” от известния руски морски специалист Александър Осипович Пиленко (1843–1893 г.) [5]. През същата година подробна информация по тази тема, най-ранната известна досега за нея в българската литература, публикува цариградският седмичник „Зорница”, издаван на български език от Американското евангелско общество [6]. През следващата година от шуменското литературно списание „Искра” читателите научават как германският параход „Main” устоява на седемчасов щорм с помощта на ... пет фунта масло, т.е. благодарение на 2,3 кг (?) [7]. През периода 1888–1896 г. за това явление се информират изключително флотските специалисти, ползвайки в Морската библиотека поместените в „Морской сборник” обширни материали [8] до [11]. Дори през 1932 г. в българския печат е публикувано съобщение за хидроплан, който по време на буря посредством маркуч пуска в морската вода машинно масло в продължение на 50 метра и благодарение на това „вълнението утихна” [12]. По странно стечение на обстоятелствата тъкмо през същата година Висшето техническо училище в Брауншвайг за пръв път в своята история удостоява с титлата почетен доктор една жена, която при това никога не е следвала. Това е 70-годишната Агнес Покелс, самоук учен с фундаментален принос за изследването на повърхностното напрежение при разливане на масло върху вода [3], [13]. Дори и днес явлението представлява интерес за изследователите [3], [14], [15], [16, с. 43-46].

Агнес Луиза Вилхелмина Покелс (1862–1935 г.), немски химик с фундаментални приноси в областта на физикохимията на повърхностните напрежения - <https://www.tu-braunschweig.de/Medien-DB/agnespockelslab/bilder-besonderes/xb-ap-gross.jpg>

Строгите съвременни изисквания за опазването на чистотата на Световния океан изключват такова екологично кощунство като използването на вълшебството на „таз благодатна жидкост”. Приятен е обаче фактът, че **несбъднатата моряшка мечта за лесно укротяване на „бесните талази” е увековечена преди 120 години по неповторим поетичен начин от един голям българин.**

Литература

1. **Михайловски, Стоян.** Кога, как и защо ще се свърши светът. – Ден, г. I, № 16, 26 май 1875, 3-4; № 17, 2 юни, 3-4; № 18, 9 юни, 3-4; № 19, 16 юни 1875 г., 3-4.
2. **XV. Как епископ Айдан предсказал морякам бурю и смирил ее с помощью освященного масла.** – <https://www.sedmitza.ru/lib/text/440694/>
3. **Wang, Da-Neng, Heather Stieglitz, Jennifer Marden and Lucas K. Tamm.** Benjamin Franklin, Philadelphia’s Favorite Son, was a Membrane Biophysicist. – Biophysical Journal, vol. 104 (2), 22 Jan. 2013, 287-291. - <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3552257/#bib4>
4. **Употребление масла для сглаживания волн г. Фостер Хоуэл приложил к спасательным кругам...** – Всемирная иллюстрация, г. XVI, т. XXXII, № 814, 11 авг. 1884, с. 146.
5. **Пиленко, А.** О влияние масла на волнение. – Морской сборник, 1887, № 8, Мхр, 28-36.
6. **Укroщение на морските вълни с масло.** – Зорница (Цариград), г. XII, № 39, 20 окт. 1887, с. 154; № 41, 3 ноем. 1887, с. 162.
7. **Борба с морето.** – Искра (Шумен), г. I, 1888, № 4-5, с. 237.
8. **Истомин, М. лейт.** Масло, как средство укroщения волн. - Морской сборник, 1889, № 3, Н. о., 153-169.
9. **Борман, А.** Действие масла на волнение. - Морской сборник, 1893, № 1, Н. о., 19-54.
10. **Лейт. Шталь.** Несколько слово об употреблении масла при волнении. – Морской сборник, 1893, № 1, Н. о., 61-64, черт.
11. **Успокоения волнения мыльною водою.** – Морской сборник, 1896, № 5, Мхр., 33-35.
12. **Успокояване на морето.** – Илюстр. седмица, № 478, 28 февр. 1932, с. 6.
13. **Agnes Pockels.** – https://de.wikipedia.org/wiki/Agnes_Pockels
14. **The Wavewatcher's Companion.** – https://en.wikipedia.org/wiki/The_Wavewatcher's_Companion

15. Гэвин Претор-Пинни. Занимательное волноведение: волнения и колебания вокруг нас. – <http://prochtenie.ru/passage/25821>

16. Маринова, Росица, Ф. Симеонов и В. Кочев. Модели мембранных системы. С., Парадигма, 2012. 160 с.

Иван АЛЕКСИЕВ